

LAKTAČNÍ PORADENSTVÍ – DŮLEŽITÁ SOUČÁST PÉČE O NOVOROZENCE A KOJENCE LACTATION COUNSELLING – AN IMPORTANT PART OF CARE FOR NEWBORNS AND INFANTS

SCHÖNBAUEROVÁ Andrea¹, BOLEDOVIČOVÁ Mária¹, FRČOVÁ Beáta²

¹ Ústav ošetřovatelství, Zdravotně sociální fakulta, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, České Budějovice, Česká republika

² Fakulta zdravotnictví SZU so sídlom v Banskej Bystrici, Banská Bystrica, Slovenská republika

ABSTRAKT

Východiska: Podpora kojení je důležitou součástí strategií WHO pro zvýšení kvality zdraví matek, novorozenců a kojenců. V současné době výlučně kojí v České republice v 6 měsících pouze 13,6 % matek. Důvodem může být nízká podpora od zdravotnických odborníků.

Cíl: Odhalit, jaké mají matky problémy v oblasti kojení a zda využívají možnost laktčního poradenství.

Soubor a metodika: Výzkumný soubor tvořilo 254 matek batolat ve věku 12–24 měsíců. Metodou sběru dat byl nestandardizovaný dotazník vlastní konstrukce. Byla použita základní popisná statistika v programu MS Excel. Statisticky významné vztahy mezi proměnnými byly testovány pomocí chí kvadrát testu s hladinou významnosti $\alpha = 0,05$. K odhalení vztahu míry informovanosti a problémů v oblasti kojení byl použit Pearsonův korelační koeficient. U výsledných koeficientů byla stanovena statistická významnost na hladině $\alpha = 0,05$.

Výsledky: Služeb laktčního poradenství využilo 29,9 % matek, nevyužilo 70,1 %. Nejčastější formou byla osobní návštěva v domácnosti matky (40,8 %), telefonická konzultace (28,9 %), emailová poradna (17,1 %) a osobní návštěva u poradkyně (13,2 %). Více než polovina matek uvedla problémy s nedostatečným kojením. Byl prokázán statisticky signifikantní vztah mezi mírou informovanosti a výskytem problémů v kojení. Nízká informovanost v technice kojení souvisí s nedostatečností kojení s nutností dokrmování ($p = 0,000$), s ukončením kojení ($p = 0,017$) a neprospliváním dítěte ($p = 0,009$).

Závěr: Laktční poradenství a podpora kojících matek je klíčová intervence pro dosažení cílů v rámci programu Zdraví 2020.

Klíčová slova: Kojení. Komunitní péče. Dětská sestra. Laktční poradenství.

ABSTRACT

Background: Breastfeeding support is an important part of WHO's strategies for improving the quality of health of mothers, newborns and infants. Currently, only 13,6 % of mothers breastfeed exclusively in the Czech Republic at 6 months of their baby. This may be due to low support from medical professionals.

Objective: To find out what problems in breastfeeding mothers have and whether they use lactation counseling.

Sample and methodology: The research sample consisted of 254 mothers of toddlers aged 12-24 months. The method of data collection was a non-standardized questionnaire of own design. Basic descriptive statistics in MS Excell were used. Statistically significant relationships between variables were tested using the chi-square test with a significance level of $\alpha = 0.05$. Pearson's correlation coefficient was used to reveal the relationship

between awareness level and breastfeeding problems. The statistical significance of the resulting coefficients was determined at level $\alpha = 0.05$.

Results: Lactation counseling services were used by 29.9 % of mothers, 70.1 % of mothers did not use services. The most frequent forms were a personal visit to the mother's home (40.8 %), a phone consultation (28.9 %), an email counseling (17.1 %) and a personal visit to a counselor (13.2 %). More than half of mothers reported insufficient breastfeeding problems. A statistically significant relationship between the level of awareness and the occurrence of breastfeeding problems has been proven. Low awareness in breastfeeding technique is related to insufficient breastfeeding with the need for additional feeding ($p = 0.000$), termination of breastfeeding ($p = 0.017$) and failure of the child to thrive ($p = 0.009$).

Conclusion: Lactation counseling and support for breastfeeding mothers is a key intervention to achieve the goals under the Health 2020 program.

Key words: Breastfeeding. Community care. Pediatric nurse. Lactation consulting

ÚVOD

Podpora výlučného kojení je důležitou součástí strategií WHO pro zvýšení kvality zdraví a blahobytu v komunitě matek, novorozenců a kojenců. Přestože je doporučeno výlučné kojení po dobu prvních šesti měsíců věku dítěte, v mnoha částech světa dosud nedosáhlo požadované úrovně (Örsdemir, Koc, 2019). Tento problém je aktivně řešen i v České republice a podporován Ministerstvem zdravotnictví České republiky a Komisí pro kojení. V rámci programu Zdraví 2020 byl stanoven cíl, aby v roce 2020 bylo v 6 měsících výlučně kojeno 50 % dětí. Ze statistiky vyplývá, že z dětí narozených v roce 2015 zahájilo kojení 95,1 % matek, nicméně v 6 měsících už bylo kojeno pouze 36,9 % dětí a výlučně pouze 13,6 %. To jasně ukazuje, že matky nepokračují v kojení podle doporučení. Jedním z důvodů tohoto stavu může být nedostatečná podpora zdravotnických profesionálů, dětských sester a pediatrů (Laktční liga, 2017).

Kojení přitom přináší spoustu zdravotních benefitů jak pro dítě, tak pro matku. Prokazatelně snižuje

prevalenci některých dětských nemocí, jako jsou infekce středouší, respirační infekce, diabetes mellitus, alergie či syndrom náhlého úmrtí. Navíc kojené děti vykazují vyšší inteligenci než děti krmené formulí. U matek byl prokázán pozitivní vliv v prevenci rakoviny prsu, vaječníků a endometria, prevence diabetu druhého typu a také rychlejší návrat k hmotnosti před otěhotněním (Holtzman, Usheerwood, 2018).

Podle Piro a Ahmed (2020) je hlavní podmínkou, zda se matka rozhodne kojit a jaké úsilí při tom vynaloží, její sebevědomí a sebedůvěra ve vlastní schopnosti a mateřské kompetence. Přitom jak uvádí Awaliyah et al. (2020) má mnoho žen potíže s kojením a pro většinu z nich není kojení snadné a stává se mnohdy bolestivou a obtížnou zkušeností. Neúspěšné kojení úzce souvisí s pocitem viny a identifikace s mateřskou úlohou je ztížena. American Academy of Pediatrics doporučuje, aby dětské sestry a lékaři sloužili jako obhájci kojení a věnovali zvýšenou pozornost edukaci matek jak v prenatálním období, tak v průběhu prvního roku života dítěte. Tím sehrávají unikátní roli v podpoře kojení a zlepšení úrovně zdraví v komunitě matek, novorozenců a kojenců (Sattari et al., 2019). Preventivní opatření v oblasti veřejného zdraví jsou vícenásobné a umožňují tak stručně zhodnotit, které konkrétní prvky jsou nejúčinnější výzvou. V oblasti podpory kojení se nejčastěji jedná o poradenství, edukaci, iniciativu Baby-Friendly-Hospital, mediální podporu, marketing náhradní kojenecké výživy a podporu na úrovni komunity (Fadden et al., 2019). Tato ideová podpora kojení je důležitá, avšak důležitější je její uplatňování v praxi. Významný vliv na to, zda se matka rozhodne vytrvat v kojení, mají zdravotničtí pracovníci, kteří jsou s matkou v úzkém kontaktu v rámci pobytu na oddělení šestinedělí. Zdá se však, že ještě významnější roli má následná podpora matek po propuštění do péče praktického lékaře pro děti a dorost. Bylo prokázáno, že laktační poradenství má velký význam a je důležité ho rozvíjet u všech zdravotnických odborníků, kteří pečují o matku, novorozence a kojence a podporovat kojení na úrovni komunity (Pokorná et al., 2016).

CÍL

Hlavním cílem příspěvku je poukázat na to, jaké mají matky problémy v oblasti kojení, zda využívají možnosti laktačního poradenství a v jaké formě.

SOUBOR

Výzkumný soubor 254 matek byl vytvořen záměrným výběrem, kdy byla stanovena kritéria:

- věk matek nad 18 let,
- nejmladší dítě ve věku 12–24 měsíců,
- ochota spolupracovat.

Zastoupeno bylo všech 14 krajů České republiky. Matky byly osloveny online. Sběr dat proběhl od května do září 2016.

METODIKA

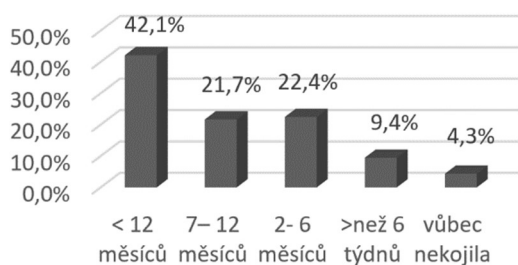
Pro sběr dat byl použit nestandardizovaný dotazník vlastní konstrukce, který obsahoval 24 otázek (15 uzavřených, 9 polouzavřených). Otázky byly zaměřené na potřeby a problémy matek v oblasti péče o dítě, zkušenosti s mateřstvím, edukaci v rámci zdravotní péče a názor matek na návštěvní službu v rodinách s novorozenci a kojenci. Vyplňování probíhalo přes internetový server. Statistické zpracování bylo provedeno programem MS Excel, a to jak první stupeň třídění, v rámci kterého byly uskutečněny výpočty absolutních a relativních četností, tak druhý stupeň třídění dat, kdy bylo uskutečněno testování statisticky významných vztahů mezi vybranými proměnnými pomocí chí kvadrát testu s hladinou významnosti $\alpha = 0,05$. K odhalení vztahu mezi položkami shrnujícími nejčastější problémy v prvním roce života a položkami hodnotícími míru informovanosti byla využita korelační analýza – Pearsonův korelační koeficient. U výsledných koeficientů byla stanovena i jejich statistická významnost. V rámci šetření byla stanovena hypotéza, zda existuje statisticky významný vztah mezi mírou vědomostí v oblasti kojení a výskytem problémů v průběhu prvního roku života.

VÝSLEDKY

Délka kojení

Délka, po kterou matky kojily své dítě (Graf 1), prezentuje, že déle než 12 měsíců kojilo své dítě 42,1 % (n=107) matek, 2–6 měsíců 22,4 % (n = 57), 21,7 % (n = 55) matek kojilo dítě 7–12 měsíců. Méně než 6 týdnů kojilo 9,4 % (n = 24) a 4,3 % (n = 11) matek své dítě vůbec nekojilo.

Graf 2 uvádí množství matek, které aktivně spolupracovaly s laktační poradkyní v průběhu prvního roku dítěte. Některou z forem laktačního poradenství aktivně využilo 29,9 % (n = 76) matek,

Graf 1 Délka kojení dítěte i částečného (n=254) využití laktační poradkyně

zatím co 70,1 % (n=178) o tyto služby nemělo zájem.

Graf 3 prezentuje formu laktačního poradenství, v jaké bylo matkám poskytnuto. Osobní návštěvu v domácnosti preferovalo 40,8 % (n = 31) matek a 28,9 % telefonickou konzultaci (n = 22), 17,1 % matek (n = 13) využilo poradenství prostřednictvím emailu či webové poradny. Možnost osobní návštěvy přímo u poradkyně (poradna v rámci mateřského centra a novorozeneckého oddělení) využilo 13,2 % (n = 10) matek.

Shodnocení vědomostí matek po propuštění z porodnice

V souvislosti s navrženou hypotézou bylo zjišťováno, do jaké míry se matky cítily subjektivně informované při propuštění z porodnice. Výsledky prezentuje tabulka 1. Je patrné, že žádné nebo minimální vědomosti v oblasti techniky kojení vnímalo 26 % matek. V problematice odsávání mateřského mléka to bylo 48,4 % a žádné nebo minimální vědomosti v uskladnění odsátého mateřského mléka označilo 56,7 % matek.

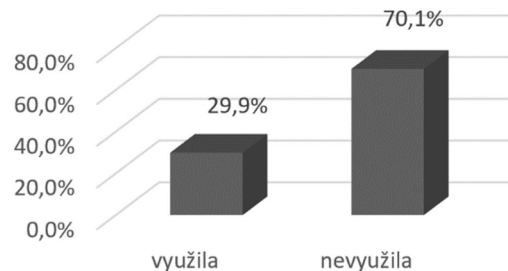
Problémy s kojením

V tabulce 2 je uvedena míra závažnosti problémů s kojením, jak ji vnímaly matky v průběhu prvního roku života dítěte.

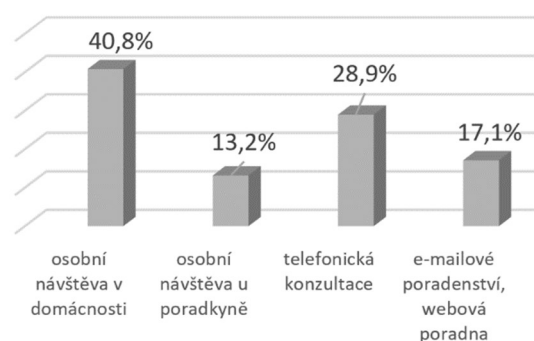
Tabulka 1 Míra informovanosti v oblasti kojení při propuštění z porodnice (n = 254)

Edukační oblast	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
	data uvedená v %				
Technika kojení	5,1	20,9	44,5	26,4	3,1
Odsávání MM	25,6	22,8	34,7	13,0	3,9
Uskladnění MM	37,8	18,9	26,4	12,2	4,7

Legenda: míra informovanosti: (1) žádné vědomosti, (2) minimální vědomosti, (3) střední vědomosti, (4) velmi dobré vědomosti, (5) vynikající vědomosti

Graf 2 Využití služeb laktačního poradenství (n=254)

Graf 3 Poskytnutá forma laktačního poradenství (n=76)

Matky vyznačily míru závažnosti na pětistupňové škále. V případě nedostatečného kojení s nutností dokrmování formulí uvedlo 40,1 % matek střední až maximální míru závažnosti. Ukončení kojení a krmení výhradně umělým mlékem označilo jako středně až maximálně závažný problém 30,3 % matek. Problémy s prsy vnímalo středně až maximálně závažně 39,4 % matek. Problém s neprospíváním dítěte vnímalo jako středně až maximálně závažný 18,9 % matek.

V souladu se stanovenou hypotézou bylo zjišťováno, zda existuje statisticky významný vztah mezi mírou informovanosti a výskytem problémů v oblasti kojení. Výsledky testování shrnuje tabulka 3, která zahrnuje jak korelační koeficienty, tak jejich statistickou významnost.

Tabulka 2 Závažnost problémů s kojením v průběhu prvního roku života dítěte (n = 254)

Problém	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
	data uvedená v %				
Nedostatečné kojení, dokrm	46,5	13,4	12,6	15,7	11,8
Ukončení kojení	57,9	11,8	11,8	9,4	9,1
Problémy s prsy	33,1	27,6	18,9	14,6	5,9
Neprospívání dítěte	63,7	13,8	7,1	7,5	4,3

Legenda: míra závažnosti: (1) vůbec ne, (2) trochu, (3) středně, (4) velmi, (5) maximálně

Tabulka 3 Korelační analýza míry informovanosti a problémů v oblasti kojení

Edukační oblast	edostatečné kojení, dokrm	Ukončení kojení a krmení výhradně UM	Problémy s prsy při kojení	Neprospívání dítěte
Korelační koeficienty				
Technika kojení	-0,269	-0,150	-0,122	-0,163
Odsávání MM	-0,106	0,013	-0,139	-0,090
Uskladnění odsátého MM	-0,054	0,009	-0,080	-0,117
Statistické významnosti korelačních koeficientů				
Technika kojení	0,000	0,017	0,052	0,009
Odsávání MM	0,093	0,839	0,027	0,152
Uskladnění odsátého MM	0,388	0,881	0,204	0,062

Výsledky testu prokázaly, že čím vyšší je negativní korelační koeficient, tím větší je pravděpodobnost, že vyšší míra edukace znamená také méně problémů. Nízká informovanost v technice kojení souvisí s následnou nedostatečností kojení s nutností dokrmování formulí ($p = 0,000$), s ukončením kojení ($p = 0,017$) a neprospíváním dítěte ($p = 0,009$). Dále můžeme vidět, že nedostatečná informovanost v oblasti odsávání mateřského mléka přímo souvisí s problémy s prsy při kojení (0,027). Je zřejmé, že informovanost v uskladnění odsátého mateřského mléka není ve statisticky významném vztahu k žádné z uvedených problémových oblastí.

DISKUSE

První zkoumanou oblastí byla délka kojení dítěte, a to i částečného, kdy matka kojí a případně dokrmuje dle potřeby. Bylo zjištěno, že 13,7 % matek kojilo dítě méně než šest týdnů, z čehož 4,3 % matek nekojilo vůbec. Z toho vyplývá, že 9,4 % matek vzdalo kojení hned v prvních týdnech po porodu. Podobné výsledky jsou uvedeny ve statistice Národní laktanční ligy (Laktační liga, 2017) a UNICEF (2014), jenž také hovoří o velkém množství matek, které kojení časně vzdávají. Je možné si položit otázku, proč tomu tak je? V hledání odpovědi je nutné si uvědomit, že šestinedělí, a zvláště první dny po narození dítěte, jsou obdobím nejnáročnějším a plným změn. Samotná laktace se rozvíjí postupně, a právě v šestinedělí prochází matky prvními laktančními krizemi, objevují se první problémy s technikou kojení, bolesti bradavek, nalévání prsů apod. Jak uvádí Stockdale et al. (2013) prvotní neúspěchy v počátcích laktace negativně ovlivňují sebedůvěru matek a jejich motivaci pro pokračování v kojení. V této situaci zastává důležité místo podpora a edukace zdravotnických odborníků jak v časném poporodním období, tak v průběhu celého prvního roku života dítěte (Cross-Barnet et al., 2012).

Jak uvádí Kotwal et al. (2008), významně se zkracuje délka pobytu matky s novorozencem v porodnici. Kratší délka pobytu matek na oddělení šestinedělí však vyžaduje nutnost další následné péče na komunitní úrovni. V České republice je matka s novorozencem sledována v ambulanci praktického lékaře pro děti a dorost, kde absolvuje v prvním roce devět prohlídek. Z toho šest probíhá v prvním půlroce, tedy při převzetí dítěte do péče, následně ve 14 dnech, 6 týdnech, ve třech, čtyřech a šesti měsících (Vyhláška č.70/2012 Sb.). Jiná podpora na komunitní úrovni se neprovádí. Matky mají možnost využít jako samoplátci služeb laktančního poradenství, nicméně tyto služby jsou finančně náročné a poradkyň zdravotníků je stále málo. Nedostatečná podpora od zdravotníků je jako příčina ukončení kojení prezentována v mnoha studiích (Salcan et al., 2019; Awalivah et al., 2017; Huang et al., 2019; Emmott et al., 2020; Stockdale et al., 2013; Kervin et al., 2010). Nicméně jak uvádí Cross-Barnet et al. (2012) rutinní postupy pediatriů a dětských sester mohou ve skutečnosti od kojení i odradit. Mnohdy je na matku vyvíjen tlak, aby kojila, aniž by jí byla nabídnuta dostatečná podpora a pomoc. Je třeba si uvědomit, že matky potřebují individuální přístup, dostatek času a vhodné podmínky pro edukaci a odstranění obav. V rámci preventivních prohlídek u pediatra je složité tyto podmínky zajistit. Důležitou roli by zde mohly hrát komunitní dětské sestry speciálně školené v laktančním poradenství.

Z výsledků výzkumného šetření je patrné, že matky mají problémy s osvojením správné techniky kojení, což má přímou souvislost s nedostatečným kojením, neprospíváním dítěte, a nakonec ukončením kojení a podávání výhradně náhradních kojených mlék. Je osobní zkušeností laktančních poradkyň, že příčinou nemusí být to, že by personál na oddělení šestinedělí něco zanedbal a edukaci podcenil, ale naopak matkám schází odborné vedení

a podpora po propuštění. Přestože matky péči o novorozence v nemocnici dobře zvládaly a působily sebejistě, po příchodu domu se potýkají s pocity beznaděje, strachu, postrádají stálý odborný dohled, jaký měly v porodnici a celkově si najednou neví rady, jak doma o dítě pečovat, protože v nemocnici již měly nastavený určitý režim, který si doma teprve potřebují vytvořit.

V této situaci může hrát laktační poradenství důležitou roli. Jeho úskalí však spočívá v tom, že poradců je velmi málo, a navíc jejich služby jsou až na výjimky finančně náročné, tudíž velké množství matek o ně nemá zájem. Ve výzkumném souboru využilo některou z forem laktačního poradenství pouze 29,9 % matek. Aktuálně je však vidět určitý posun v podpoře kojení u zdravotních pojišťoven, které nabízejí matkám příspěvek na služby laktačního poradenství. Konkrétně Všeobecná zdravotní pojišťovna umožňuje matkám čerpat příspěvek v celkové částce 3000 Kč až do 12 měsíců po porodu, a to na služby certifikovaných laktačních poradkyň či nákup pomůcek ke kojení jako jsou formovače bradavek, odsávačka mateřského mléka, chrániče bradavek nebo kontaktní kojící kloboučky (VZP, 2020).

Podpora a pomoc kojícím matkám vyžaduje individuální a komplexní přístup se zapojením více složek multidisciplinárního týmu, předně dětských sester, pediatrů a laktačních poradců. Jednou z možností, která se jeví jako funkční, je podpora prostřednictvím komunitní péče, konkrétně důsledné vykonávání návštěvní služby v rodinách s novorozenci a kojenci (Schönbauerová, Boledovičová, 2015). Poskytování profesionální podpory kojící ženy prostřednictvím návštěvní služby (home visiting) se prokazatelně pojí s vyšší spokojeností a lepší sebedůvěrou. Matky, u kterých nebyla realizována návštěvní služba, mají výrazně kratší dobu plného kojení než ty, kterým byla poskytnuta podpora formou komunitní péče. Kromě toho docházelo u matek, které neměly možnost využít návštěvní služby, k častějšímu užívání zdravotní péče jako náhrady za chybějící návštěvní službu (Xiao et al., 2020; Kronborg et al., 2012; Stevens et al., 2006). Výsledky výzkumného šetření ukázaly, že matky samy preferovaly v laktačním poradenství osobní návštěvu před telefonickou nebo emailovou komunikací. Je to logické, protože pro efektivní řešení většiny problémů je přímo nutné, aby poradkyně viděla matku osobně a mohla provádět intervence v průběhu kojení.

Na základě pozitivních zkušeností ze Švédska (Wilsson, Adolfsson, 2011; Hjälmhult, Lomborg, 2012), Finska (Rautio, 2013), Velké Británie (Clinical Guidelines, 2006) a USA (Jack et al., 2015), kde je komunitní péče na vysoké úrovni, je možné se inspirovat a přemýšlet, zda by bylo žádoucí doplnit současný model preventivní péče o novorozence a kojence o intervence návštěvní služby komunitní dětské sestry. Tato změna by v první řadě vyžadovala navýšení počtu kvalifikovaných dětských sester, vytvoření standardizovaných postupů a funkční dokumentace. Už nyní je možné zlepšovat multidisciplinární spolupráci zvláště s laktačními poradci, ale i dalšími odborníky.

Bylo by také žádoucí, aby dětské sestry z novorozeneckých oddělení a ambulancí praktických lékařů pro děti a dorost doplňovaly průběžně své vzdělání v podpoře laktace, využily možnosti absolvovat certifikovaný kurz laktačního poradenství, semináře a konference pořádané Národní laktační ligu a naučily se využívat v praxi různé nástroje podpory kojení a měřicí škály. Efektivním nástrojem pro objektivní posouzení účinnosti kojení je LATCH skóre, v němž se hodnotí pět klíčových oblastí, tedy technika kojení a efektivita sání, míra zaznamenaného polykání, typ bradavky, úroveň pohodlí matky a množství dopomoci, kterou matka potřebuje při přikládání dítěte. Nízká hodnota LATCH skóre souvisí s kratší dobou kojení a signalizuje nutnost odborného dohledu, kontroly techniky kojení a intenzivní pomoci. Naproti tomu vyšší skóre predikuje delší dobu kojení a vyšší míru spokojenosti matek (Mydlilová, 2020).

ZÁVĚR

Podpora kojení je jedním z důležitých cílů programu Zdraví 2020. Laktační poradenství a podpora kojících matek je základním kamenem péče v komunitě matek, novorozenců a kojenců. Odborná péče a podpora poskytovaná ve vlastním sociálním prostředí má pozitivní vliv na posílení mateřských kompetencí a ztotožnění se s novou životní úlohou. Takový druh péče nám však stále schází. Jedním z důvodů může být současná situace, kdy se zdravotní systém potýká s nedostatkem kvalifikovaných dětských sester pro práci v komunitní sféře. Dále není vhodně nastaven systém financování návštěvní služby u novorozenců a kojenců. Svoji roli může hrát i domnělý nezájem matek o tento druh péče. Východiskem by mohla být účelná propagace benefitů komunitní péče u odborné i laické veřejnosti

a podpora studentů pediatrického ošetrovatelství a jejich motivace k seberealizaci v komunitní péči. Dále navrhnout možnosti financování, připravit standardizované postupy pro komunitní péči o novorozence a kojence, vytvořit funkční dokumentaci, rozvíjet spolupráci dětských sester, laktčních poradců i dalších odborníků. Důležité také je aktivně podporovat kojení a zlepšit informovanost matek o dostupnosti laktčního poradenství. Můžeme si vzít inspiraci z jiných států jako je oblast Skandinávie, Maďarska či Anglie, kde má komunitní péče pevnou základnu.

Hledání nejlepšího způsobu péče tak, aby bylo dosaženo stanovených cílů v rámci programu Zdraví 2020, je pro poskytovatele i tvůrce politiky náležitou výzvou a podpora na komunitní úrovni může výrazně přispět k jejich naplnění.

SEZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZŮ

AWALIYAH S.N., RACHMAWATI I.N., RAHMAH H. Breastfeeding self-efficacy as a dominant factor affecting maternal breastfeeding satisfaction. *BMC Nursing*. 2019; 18 (1): 30.

Clinical Guidelines and evidence review for postnatal care: Routine postnatal care of recently delivered women and their babies. 2006. London: National collaborating Centre for primary care and Royal College of general practitioners (UK).

CROSS-BARNET C., AUGUSTYN M., GROSS S. et al. Long-Term Breastfeeding Support: Failing Mothers in Need. *Matern Child Health Journal*. 2012; 16(9):1926-1932.

EMMOTT E.H., PAGE A.E., MYERS S. Typologies of postnatal support and breastfeeding at two months in the UK. *Social Science & Medicine*. 2020; 246:112791.

FADDEN A., SIEBELT L., MARSHALL J.L. et al. Counselling interventions to enable women to initiate and continue breastfeeding: a systematic review and meta-analysis. *International Breastfeeding Journal*. 2019; 14: 42.

HJÄLMHULT E., LOMBORG, K. Managing the first period at home with a newborn: a grounded theory study of mothers' experiences. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*. 2012; 26 (4): 654-662.

HOLTZMAN O., USHERWOOD T. Australian general practitioners' knowledge, attitudes and practices towards breastfeeding. *PloS one*. 2018; 13 (2): e0191854.

HUANG P., YAO J., LIU X. et al. Antenatal education and postnatal support strategies for improving rates of exclusive breastfeeding: a randomised controlled trial. *Medicine*. 2019; 98: 47: e17822.

JACK S.M., SHEEHAN D., GONZALES A. et al. British Columbia Healthy Connections Project process evaluation: a mixed methods protocol to describe the implementation and delivery of the Nurse-Family Partnership in Canada. *BMC Nursing*. 2015; 14: 47.

KERVIN B., KEMP L., PULVER L.J. et al. Types and timing of breastfeeding support and its impact on mothers' behaviours. *Journal of Paediatrics & Child Health*. 2010; 46 (3): 85-91.

KOTWAL F.M., ANODIYIL M.S.. Clinical audit on babies admitted to paediatrics unit at crosshouse hospital within 7 days of birth. *British journal of medical practitioners*. 2008; 1 (2): 38-41.

KRONBORG H., VÆTH M., KRISTENSEN I. The Effect of Early Postpartum Home Visits by Health Visitors: A Natural Experiment. *Public Health Nursing*. 2012; 29 (4): 289-301.

LAKTAČNÍ LIGA. Report: Kojení v ČR. [online]. 2018 [cit. 2020-7-4]. Dostupné na: <http://www.kojeni.cz/kojeni-v-cr/report-kojeni-cr/>

MYDLILOVÁ A. LATCH skóre pomáhá odstranit překážky v kojení. [online]. 2020 [cit. 2020-7-4]. Dostupné na: <http://www.kojeni.cz/dokumenty/latch-skore-pomaha-odstranit-prekazky-v-kojeni/>

ÖRSDEMİR Ç., KOÇ G. Breastfeeding Knowledge and Behaviors of Postpartum Mothers. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2019; 10 (2): 160-166.

PIRO S.S., AHMED H.M. Impacts of antenatal nursing interventions on mothers' breastfeeding self-efficacy: an experimental study. *BMC Pregnancy Childbirth*. 2020; 20 (19): 209896781.

POKORNÁ A., KAMENÍKOVÁ M., DVOŘÁKOVÁ V. Možnosti podpory kojení (laktčního poradenství) z pohledu laické i odborné veřejnosti. *Pediatric pro praxi*, 2016; 17 (5): 313-317.

RAUTIO S. Parents' experiences of early support. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*. 2013; 27 (4): 927-934.

SALCAN S., TOPAL I., ATES I. The Frequency and Effective Factors of Exclusive Breastfeeding for the First Six Months in Babies Born in Erzurum Province in 2016. *Eurasian Journal of Medicine*. 2019; 51 (2): 145-149.

- SATTARI M., SERWINT J.R., LEVINE D.M. Maternal Implications of Breastfeeding: A Review for the Internist. *The American Journal of Medicine*, 2019; 132 (8): 917-920.
- SCHÖNBAUEROVÁ A., BOLEDOVIČOVÁ M. The role of paediatric nurse in home visiting of newborns and infants in the past – Literary survey Original Research Article. *Kontakt*. 2015; 17 (4): 241-248.
- STEVENS B., GUERRIERE D., McKEEVER P. et al. Economics of home vs. Hospital breastfeeding support for newborns. *Journal of Advanced Nursing*. 2006; 53(2): 233-243.
- STOCKDALE J., SINCLAIR M., KERNOHAN W. et al. Sensitivity of the Breastfeeding Motivational Measurement Scale: A Known Group Analysis of First Time Mothers. *PLoS ONE*. 2013; 8(12): 1-7.
- UNICEF. Breastfeeding [online]. © 2014 [cit. 7-4-2020]. Dostupné na: <http://www.unicef.org.uk/BabyFriendly/Health-Professionals/Care-Pathways/Breastfeeding/First-two-weeks/Gaining-confidence/>
- VYHLÁŠKA 70/2012 Sb. [online]. © 2020 [cit. 23.3.2020]. Dostupné na: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-70>
- VZP. 2020. Pro těhotné ženy a maminky [online]. © 2020 [cit. 2-4-2020]. Dostupné na: <https://www.vzp.cz/pojistenci/vyhody-a-pri-spevky/maminky/pro-tehotne-zeny-a-maminky>
- WILSSON M., ADOLFSSON A. Mothers need of support and their expectations of the BVC nurse at the first home visit an interview study. *Open Journal of Nursing*. 2011; 1: 51-58.
- XIAO X., NGAI F., ZHU S. et al. The experiences of early postpartum Shenzhen mothers and their need for home visit services: a qualitative exploratory study. *BMC Pregnancy and Childbirth*. 2020; 20:5.